

MRAČNI TURIZAM KAO EKSTREMNA VRSTA TURIZMA (4. dio): Jasenovac i Vukovar simboli memorijalnog turizma

[Share](#) [Tweetaj](#) [Podijeli](#)

☰ Kategorija: [Društvo](#)
🕒 Objavljeno: Petak, 13 Kolovoz 2021 10:26
✍️ Piše: Lana Bunjevac

Jedan od segmenata mračnog turizma jest i memorijalni turizam, a odnosi se na putovanja koja su primarno motivirana edukacijom o prošlosti, empatijom i sjećanjem na masovne žrtve ratnih sukoba, terorističkih napada i političkih progona.

U 19. stoljeću, kada je izgradnja nacija bila na svom vrhuncu, a pitanje oblikovanja identiteta zaoštrilo pitanje tumačenja povijesti, ideje o kolektivnoj prošlosti i nacionalnom sjećanju pojavile su se kao temeljne matrice za izgradnju identiteta. Većina znanstvenika koji proučavaju kolektivna sjećanja kao polazišnu teorijsku referentnu točku uzima rad francuskog sociologa **Mauricea Halbwachsa**. **Halbwachs** navodi dvije vrste sjećanja: individualno, autobiografsko sjećanje na osobno proživljene događaje te javna i kolektivna sjećanja koja dijele članovi grupe ili čitave nacije i koja oblikuju njihove društvene, kulturne ili nacionalne identitete.

Nacionalna politika mračnog turizma uključuje, između ostalog, dva temeljna aspekta: jedan koji se odnosi na sjećanje kao način kohezije i drugi koji uključuje zaboravljanje loše faze u povijesti jednog naroda. Proučavanje sjećanja osobito je relevantno za **Njemačku** 20. stoljeća. Proces prevladavanja prošlosti dominirao je zapadnonjemačkom povijesnom kulturom još od 1960-ih kao rezultat pretvaranja osobne i političke krivnje u kolektivnu simboličku krivnju. Međutim, nakon ujedinjenja 1990. godine diskurs prevladavanja prošlosti trebalo je preoblikovati. **Njemačka** se tada suočila ne samo s problemom rješavanja "podijeljenog sjećanja" na nacističku prošlost, već i s uključivanjem sjećanja na komunističku prošlost u Istočnoj **Njemačkoj** u prevladavajući nacionalni narativ.

Kao što vidimo i na njemačkom primjeru, povijest i turbulentni događaji često se koriste kao važno oruđe za uspostavljanje osjećaja nacionalnog identiteta. Koliko su komemorativne prakse važne u očuvanju kolektivnog sjećanja i u legitimaciji povijesno ispravnih narativa o prošlosti?

- Komemorativne prakse mogu igrati važnu ulogu u izgradnji nacionalnog identiteta, a cilj političkih elita često je kreiranje i učvršćivanje određenih kolektivnih identiteta u javnom prostoru, koji se najčešće kreću od identiteta žrtve prema identitetu heroja i pobjednika. Time što označavaju određene konkretne događaje kao vrijedne pamćenja, službene komemorativne prakse učvršćuju određenu interpretaciju povijesti koju zajednica treba pamtiti. Komemoracije su ključan element u simboličkoj reprezentaciji države-nacije koji povezuje građane u kolektivni nacionalni identitet. Zadaća komemorativnih praksi je da okupe "imaginarnu zajednicu" oko zajedničkog sjećanja na hrabrost i žrtve podnijete u prošlosti te da daju legitimitet postojećim društvenim i političkim strukturama i njihovim politikama u sadašnjosti. Iz tog razloga održavanje komemoracija igra važnu ulogu jer se njima ne samo održava intenzitet kolektivnog sjećanja i daje legitimacija "ispravnim" narativima o prošlosti već se i učvršćuje i legitimira vlast. Međutim, treba reći da su komemoracije isto tako i značajno sredstvo kolektivnog žalovanja, tj. ljudska reakcija na smrt i patnju, a žalovanje je zajednički, univerzalan ljudski impuls koji nema nacionalne granice - objašnjava **Tamara Banjeglav**, nezavisna istraživačica koja je doktorirala društvene znanosti na **Sveučilištu u Grazu**, a u svojim istraživanjima bavi se temama iz područja nacionalizma, kolektivnih identiteta i društvene proizvodnje sjećanja.

Potencijal razvoja memorijalnog turizma u **Hrvatskoj** postoji, ali nije dovoljno iskorišten, a jedan od razloga je taj što se najviše investira u obalni i pomorski turizam, koji u mediteranskim zemljama poput Hrvatske donosi i najviše prihoda. U tom kontekstu, pobliže ćemo se u ovom serijalu osvrnuti na **Jasenovac, Vukovar i Goli otok**, tri lokaliteta koji su ujedno i najposjećeniji memorijalni lokaliteti u Hrvatskoj.

Iako je većina koncentracijskih logora u svijetu sačuvana u svom izvornom obliku, s **Jasenovcem** to nije slučaj. Jedini autentični objekti ovog zloglasnog ustaškog logora iz razdoblja NDH su nasip uz rijeku **Savu**, dio željezničke pruge i zgrada

Bogdanovićev cvijet u Jasenovcu (foto: Wikimedia)

vukovarskih branitelja", u kojem posjetiteljima nudi program obilaska najvažnijih mjesta na kojima se vodila bitka za **Vukovar** i koja podsjećaju na stradanja Vukovaraca tijekom Domovinskog rata. Potražnja za ovim turama izuzetno je velika, a premda stanovnici Vukovara ne vole kada se ratni događaji stavljaju u prvi plan kada je riječ o turističkoj promociji, jer **Vukovar** ima i druge turističke adute kao što su **Dunav** i prije svega sjajan **Muzej vučedolske kulture**, neosporna je činjenica kako su lokaliteti mračnog turizma proizašli iz Domovinskog rata u gradu Vukovaru najrazvijeniji u Hrvatskoj.

Tekst je objavljen u sklopu projekta poticanja novinarske izvrsnosti Agencije za elektroničke medije

Kožare u samom mjestu **Jasenovac**, a posljednji vidljivi tragovi logora uklonjeni su prilikom izgradnje spomenika i uređenja okoliša 1960-ih godina. Na mjestu nekadašnjeg logora danas se nalazi **Memorijalni muzej**, koji je za vrijeme **Domovinskog rata** pretrpio velika razaranja, a fundus muzeja je opljačkan. Muzejska građa dugo je vremena bila u posjedu jednog bivšeg kustosa i pohranjena u **Republici Srpskoj**, a tek uz posredovanje **SFOR-a i Memorijalnog muzeja holokausta u Washingtonu**, građa je u prosincu 2001. napokon vraćena u **Jasenovac**, ali ne u cijelosti. Osim samog **Spomen-područja, Jasenovac** ne posjeduje značajnije turističke resurse za intenzivniji razvoj memorijalnog turizma na tom području.

Za razliku od **Jasenovca**, ratni turizam u **Vukovaru** ima ogroman potencijal, a sam **Grad Vukovar** danas ima znatno bogatiju ne samo memorijalnu, već i opću turističku ponudu. Iako je tijekom godina grad obnovljen, turisti još uvijek žele vidjeti Memorijalno groblje, vukovarsku bolnicu u čijem podrumu je rekonstruiran ratni život ranjenika, liječnika i medicinskih sestara, te vodotoranj, koji je postao simbol razarajuće opsade grada. Vukovarska turistička agencija **Danubiumtours** u svojoj ponudi od samih početaka ima i poseban program nazvan **"Putevima**